

YARGI KARARLARI IŞIĞINDA MÜESSES DURUM

Dr. Öğr. Üyesi Selman Sacit BOZ*

Öz

Hukuk devleti ve idarenin kanuniliği ilkeleri idarenin işlemlerinin hukuka uygun olmasını gerektirir. İdare, tasarruflarında hukuk dışına çıkarsa bu tasarruflar yargı müdahalesi ile hukuka uygun hâle getirilir.

İdare, hukuka aykırı işlem yaptığını işlem tesisinden sonra kendisi farkına varacak olursa; geri alma ve kaldırma yöntemiyle hukuka aykırılığı ortadan kaldıracaktır. Geri alma, işlemi ilk tesis edildiği ana götürür. Başka bir ifadeyle geri alma, geri alma işleminden ilk işlemin tesis edildiği zaman dilimi arasındaki durumları hukuk dünyasından kaldırır. Kaldırma işleminin etkisi ise geleceğe yöneliktir. Ancak bazı durumlarda idarenin hukuka aykırı işlem tesis ettiğini bilemeyecek durumda olan ve işlemin hukukiliğine güvenen bireyler bulunabilir.

İşlemin hukuka aykırılığında bir etkisi bulunmayan bireylerin, işlemin geri alınması ve kaldırılmasının olumsuz sonuçlarından da korunması gerekir. İşte geri alma ve kaldırma işlemlerinin olumsuz sonuçlarının hukuki istikrar ilkesi gereğince bertaraf edilebilmesini sağlayan korumalardan biri de, müesses durumdur.

Anahtar Kelimeler

Müesses Durum, Kazanılmış Hak, Hukuk Devleti, Geri Alma, İyiniyet

ESTABLISHED SITUATION IN THE LIGHT OF COURT DECISIONS

Abstract

The principles of the rule of law and the legality of administration require that the conduct of administration is lawful. If the administration violates the law in its disposals, these disposals are made lawful by judicial intervention.

---

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta: selmansacitboz@gmail.com) (Makalenin Geliş Tarihi: 05.09.2018) (Makalenin Hakemlere Gönderim Tarihleri: 18.09.2018-10.10.2018/Makale Kabul Tarihleri: 06.11.2018-11.10.2018)

If the administration finds itself in violation of the law after the establishment of the conduct, it may eliminate the violation of the law by means of revocation and removal. The revocation means a full return to the first moment when the conduct was first established. In other words, revocation removes all situations from the legal world, which have occurred between the revocation and the time slot during which the actual conduct was established. The effect of the removal process is for the future. In some cases, however, there may be individuals who are unaware that the conduct is illegal, and do rely on the lawfulness of the conduct.

Individuals who play no role in the establishment of an illegal conduct should be protected from the negative consequences of the conduct being revoked. One of the safeguards that ensures that the negative consequences of revocation and removal can be eliminated in accordance with the principle of legal stability is the established situation.

Keywords

Established Situation, Acquired Right, Rule of Law, Revocation, Good faith

GİRİŞ

Müesses durum kavramı Türk idare hukuku literatüründe uzun süredir yer almaktadır. 1952 yılında Danıştay içtihadı birleştirme kararı ile gündeme gelen, 1973 yılında ise Yargıtay içtihadı birleştirme kurulu kararı ile ismi ve şartları belirlenen müesses durum, hukuka aykırı işlemlerden kaynaklanan menfaatlerin bazı durumlarda korunması gerekliliğini belirtmektedir. Hukuka aykırı işlemler gerek yargı kararı neticesinde gerekse idarenin kendi iradesine bağlı olarak yürürlükten kaldırılır. Bu yürürlükten kaldırma ise, temelde işlemin geri alınması ya da kaldırılması yöntemiyle gerçekleşir¹. Bazı değerlendirmelerde kaldırma işleminin geri alma şeklinde telakki edildiği görülse de öğreti ve yargı kararlarında esaslı bir tartışma bulunmamaktadır. Hukuka aykırı işlemlerin kaldırılması ve geri alınması hususlarında yerleşmiş kaideler bulunmakla birlikte öğreti ve içtihatların uyumunda görülmektedir. Hatta yargı içtihatlarında da kendi içinde de bir tutarsızlık bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusunun müesses durum olması sebebiyle, hukuka uygun işlemlerin geri alınması ya da kaldırılması konularında değerlendirmede bulunulmamıştır. Ayrıca idari işlemlerin geri alınması veya kaldırılması şartları da inceleme dışında bırakılmıştır. Çalışmanın konusu; geri alma ve kaldırma işleminin unsurlarını incelemekten ziyade, bu işlemlerin sonuçlarının menfaati bulunan ilgilisi için hangi durumlarda korunup korunmadığını yargı kararlarından hareketle ortaya koymaktır.

Müesses duruma ilişkin 1952 ve 1973 tarihli içtihadı birleştirme kararları, yargı organı için maalesef bağlayıcılığı olmamıştır. Hukuki güvenlik, idari istikrar, hakkaniyet gibi kimi hukuk devleti ilkesinin alt prensipleri, yargı organlarınca başka başka yorumlanmış ve anılan içtihadı birleştirme kararlarının konusu üzerinden bir değerlendirme yapılarak haksız ödenen meblağlara ilişkin olmayan uyumsuzluklarda farklı kararlar alınmıştır.

¹ Değiştirme ve düzeltme işlemleriyle, daha önce tesis edilmiş olan idari işlemlerin sonuçlarının farklılaştırılması mümkündür. Esasında değiştirme kaldırmanın, düzeltme ise geri almanın birer görünümüdür. Ancak öğretide ve yasal düzenlemelerde bu işlemlerin geri alma ve değiştirme işlemlerinden farklı olarak ele alındığı görülmektedir. Örneğin 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 11. maddesinde “İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması ... istenebilir” hükmü bulunmaktadır. Bu hükümde her birinin farklı bir işlem olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak işlemin düzeltilmesi veya değiştirilmesi taleplerin içerikleri farklı olsa da, bu işlemleri geri alma ya da kaldırma işlem kategorisine dâhil etmek mümkündür. Bu kanıyla geri alma ve kaldırma işlemlerden kaynaklanan müesses durumlar için belirlenen önermeler düzeltme ve değiştirme işlemlerini de kapsar biçimde kullanılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, hukuka aykırı işlemlerin geri alınması ya da kaldırılması neticesinde ortaya çıkan müesses durumların hangi unsurları taşıması halinde korunması gerektiğini yargı kararlarından örnekler verilerek belirlenmesidir. Bu gerekçeyle öğretinin konuya yaklaşımına mümkün olduğunca girilmemeye çalışılmıştır.

I. MÜESSES DURUM KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Müesses (yerleşmiş) durum, hukuka aykırılığı sebebiyle idarenin iradesine bağlı olarak hukuk dünyasından silinmesi gereken bir işlemde, geri alma ve kaldırma işleminden önce var olan durumun bazı koşulların gerçekleşmesi durumlarda korunması gerektiğini belirten bir kavramdır². Oğurlu müesses durumu; “*ilgilinin lehine sonuçları olan hukuka aykırı bir idari tasarrufun sonuçlarından kendisine atfedilebilecek bir kusur, yokluk ve açık hata bulunmadıkça, belirli bir süre yararlanılmasıyla hukuk düzenince tanınması gerektiği düşünülen; tanınmaması durumunda ise idarî istikrar ve hukuk güvenliğinin bozulacağı düşünülen hukukî durum*”³ olarak tanımlamıştır. Ogan “*yokluk ve idarenin açık hatası ve kişinin gerçek dışı beyanı ile hilesi olmaksızın kurulan hukuka aykırı (yanlış) idari işlemin iptal süresi ...geçtikten sonra geri alınması halinde, kişi yararına doğan özel hukuki durum*” olarak ifade etmiştir⁴. Gökyurt’a göre; müesses durum “*yokluk ve idarenin açık hatası ve kişinin gerçek dışı beyanı ile hilesi olmaksızın kurulan hukuka aykırı idari işlemin iptal davası açma süresi geçtikten sonra*

² **Oğurlu**, Yücel: İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu, Ankara, 2003, s. 198; **Bereket**, Zuhâl: Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay, Ankara, 1996, s. 135; **Gökyurt**, Fatih: İdare Hukukunda Kazanılmış Hak ve Müesses Durum, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 12; **Akbulut**, Emre: Türk İdare Hukukunda Kanunî İdare İlkesi, İstanbul, 2013, s. 355; **Altındağ**, Halil: Yürürlükte Olan Yasalara ve İdari Düzenleyici İşlemlere Güvenden Kaynaklanan Haklı Beklenti Kavramı ve Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 19; **Sancakdar**, Oğuz/Us, Eser/**Kasapoğlu** Turhan, Mine/**Önüt**, Lale Burcu/**Seyhan**, Serkan: İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Ankara, 2018, s. 324.

³ **Oğurlu**, s. 200-201; Bu tanım eleştirisi için bkz. **Sever**, D. Çiğdem: Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 47-48; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 27.01.1973, E. 1972/6, K. 1973/2, RG. T. 04.04.1973, S. 14497: “*Yerleşmiş, kazanılmış durum kavramı ise, hukuka aykırı bir işlemin belirli süre geçtikten sonra geri alınması üzerine artık ilerisi için işlemin hüküm ifade etmeyeceğidir*”.

⁴ **Ogan**, Mehmet Ali: “Kazanılmış Hak Sorunu”, Ankara Barosu Dergisi, 1976, S. 4, s. 637.

geri alınması halinde, kişi yararına doğan özel hukuki durum”dur⁵. Esasında bu tanımların ana dayanağı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 27.01.1973 tarih ve E. 1972/6, K. 1973/2 sayılı kararıdır. Bu karara ileriki kısımlarda ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

Müesses durum kavramı, Türk hukukunda gerek öğretide gerekse içtihatlarda zaman zaman kazanılmış hak kavramı yerine kullanılmıştır⁶. Yargı kararları ve doktrinel görüşler incelendiğinde müesses durum kavramının eş anlamlısı olarak “yerleşik düzen”⁷, “kazanılmış (hukuki) durum”⁸, “kurulu durum”⁹, “kurulu düzen”¹⁰ kavramlarının da tercih edildiği görülmektedir.

⁵ **Gökyurt**, s. 13; Tanımlardan yola çıkıldığında müesses durumun sadece idari işlemin geri alınması durumunda ortaya çıktığı yanlıgısına düşülebilir. Ancak hukuka aykırı işlemlerin kaldırılmasında da müesses durumlar korunmalıdır.

⁶ **Sever**, s. 45; Müesses durumun kazanılmış hakkın içinde telakki edildiği görüş için bkz. **Aksoylu**, Özge: “Yargıcın Bakış Açısıyla İdare Hukukunda “Kazanılmış Hak” Kavramı”, Yıldızhan Yayla’ya Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Armağan Serisi 4, İstanbul, 2003, s. 73. Ancak kazanılmış hakkın doğumunun hukuka uygun bir işleme bağlı olması, müesses durumdan söz edebilmek için hukuka aykırı bir işlemin bulunma zorunluluğu bu iki kavramın ayrılan yönlerinin ortaya konmasını gereksiz kılmıştır. Kazanılmış hakkın idare hukukunda kabulü noktasında ortaya çıkan tartışmaların olduğu dönemlerde böyle bir karışıklığın olması doğaldır. Günümüzde kazanılmış hak ve müesses durumların karıştırılması söz konusu değildir.

⁷ Bkz. Danıştay 5. Dairesi, T. 12.02.1996, E. 1994/1576, K. 1996/3759; Danıştay 5. Dairesi, T. 12.12.1996, E. 1994/4824, K. 1996/3864; Danıştay 5. Dairesi, T. 13.01.1999, E. 1998/3536, K. 1999/93; Danıştay 5. Dairesi, T. 13.01.1999, E. 1998/3537, K. 1999/92; Danıştay 5. Dairesi, T. 04.12.2000, E. 1999/2648, K. 2000/3209; Danıştay 5. Dairesi, T. 13.06.1996, E. 1994/1705, K. 1996/2372; Danıştay 5. Dairesi, T. 02.12.1996, E. 1994/2520, K. 1996/3748; Danıştay 5. Dairesi, T. 02.12.1996, E. 1994/2521, K. 1996/3747; Danıştay 5. Dairesi, T. 02.12.1996, E. 1994/2591, K. 1996/3746; Danıştay 5. Dairesi, T. 30.09.1997, E. 1997/1962, K. 1997/1908, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

⁸ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 27.01.1973, E. 1972/6, K. 1973/2, RGT. 04.04.1973, S. 14497; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 07.03.2012, E. 2011/1449, K. 2012/262; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi, T. 23.12.2004, E. 2004/1524, K. 2004/1826; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi, T. 21.12.2004, E. 2004/434, K. 2004/1827, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018; **Ogan**, s. 637; **Sever**, s. 46.

⁹ **Duran**, Lutfi: “İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü (II)”, Amme İdaresi Dergisi, 1988, C. 21, S. 1, s. 16; Müesses durumun kazanılmış hakkın eş anlamlısı olduğu yönünde bir görüş de bulunmaktadır, **Kaplan**, Gürsel: “İdari Yargılama Hukukunda Usulü Kazanılmış Hak”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 76, 2008, s. 233; Müesses durum yargı bir kararında “hukuka aykırı bir işlemin uygulanması suretiyle elde edilen bazı kazanımlar” şeklinde kullanılmıştır, Danıştay İdari Dava

Hukuka aykırı işlemde kaynaklanan kişisel sonuçlar, belirli bir sürenin geçmesinin ardından müesses duruma dönüşür ve hukuk düzenince korunur¹¹. Esasında hukuka aykırı işlemlerin hukuk dünyasından kaldırılması idarenin bir görevidir. İster talep üzerine ister resen hukuka aykırı bir tasarrufun varlığını tespit eden idarenin, hukuk devleti ilkesi gereğince o işlemi geri alması ya da kaldırması gerekir. Ancak hukuka aykırı olsa da işlemde etkilenen kişi için müesses durum doğuran işlemi idare, geçmişe etkili olacak bir biçimde geri alamaz, kaldıramaz veya kısmen değiştirip, düzeltemez¹².

Müesses durum hukuk güvenliğini sağlamak amacıyla bireye kanuna aykırı olarak koruma sağlayan özel bir müessesedir¹³. Başka bir ifadeyle, hukuka uygun olmayan işlemler kazanılmış hak tesisi için müsait olmamakla birlikte, hukuka aykırılığın da bazı durumlarda korunması gereken sonuçları bulunur. Hukuka aykırı olmasına rağmen korunması gereken durumlar müesses durum kavramıyla ifade edilir. Bir hakkın iktisabında zorunlu bulunan hukuka uygunluk şartının sağlanamamasından dolayı korunması gereken bu tür hukuki meseleler için “hak” kavramı yerine “durum” kavramı tercih edilmektedir¹⁴. Müesses (yerleşmiş) durum, idare hukukunda subjektif bir hakkın varlığından bahsedilemediği dönemlerde ortaya çıkmış bir kavramdır. Ancak zaman geçtikçe bu kavram evrilerek 1970’li yıllardan itibaren hukuka aykırı durumların da bazı şartlarda korunmayı gerektirecek değere sahip olduğu ifade edilmeye başlanmıştır. Zikredilen dönemlerde idare hukukunda kazanılmış hakkın varlığı bile kabul edilmemektedir¹⁵.

Daireleri Genel Kurulu, T. 13.11.1998, E. 1996/509, K. 1998/562, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018

¹⁰ **Özay**, İl Han: Günışığında Yönetim, İstanbul, 1986, s. 376.

¹¹ **Çağlayan**, Ramazan: İdare Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2017, s. 326.

¹² **Duran**, Lûtfi: İdare Hukuku Meseleleri, Gözden Geçirilmiş İlaveli Yayın, İstanbul, 1964, s. 368; Hukuka uygunluğu sağlamanın tek aracı yargı değildir. Hukuka aykırılığı tespit eden idarenin hukuka aykırılığı düzeltememesi yargının iş yükünü artıracığı gibi idareye olan güvenin yok olmasına ve adalet duygusunun sarsılmasına sebebiyet verir, **Aksoylu**, s. 66.

¹³ **Oğurlu**, s. 289; **Altındağ**, s. 19.

¹⁴ **Oğurlu**, s. 197; **Özgüven**, A. Volkan: Türk Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik İlkesi, Ankara, 2007, s. 54; **Sancakdar/Us/Kasapoğlu Turhan/Önüt/Seyhan**, s. 324; **Tan**, Turgut, İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 4. Bası, Ankara, 2015, s. 288; **Gözübüyük**, A. Şeref/**Tan**, Turgut: İdare Hukuku Genel Esaslar, C. 1, Güncelleştirilmiş 8. Bası, Ankara, 2011, s. 461.

¹⁵ **Sever**, s. 45.

Hukuka aykırı bir tasarruf sonucunda ortaya çıkan ve belirli bir sürenin geçmesinin ardından dokunulamaz bir kişisel alan yaratan müesses durumlar¹⁶ hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir. Başka bir ifadeyle, hukuka aykırılığı söz konusu olmasına rağmen işlemin tesis edilmesinden uzun bir süre geçmişse -ki buradaki süre o işleme karşı belirlenen dava açma süresidir- iyiniyet ve idari istikrar ilkeleri ile birey lehine ortaya çıkan hukuki sonuçların korunması müesses durum kavramıyla açıklanır¹⁷.

Müesses durumla korunmak istenen, beklentinin boşa çıkarılmamasından ziyade önceki işleme dayanılarak ortaya çıkarılan kişisel sonuçların korunmasıdır. Bu açıdan müesses durum idarenin geçmişteki bir tasarrufundan kaynaklanır¹⁸. Ayrıca bu kişisel sonuçların belirli bir süre kullanmış olması gerekir¹⁹.

Müesses durum hukuka aykırı işlemlerde ortaya çıkmaktadır. Ancak her hukuka aykırılık da müesses durumun korunmasını gerektirmez. Nitekim yoklukla malul, yanıltıcı beyan²⁰ ya da hile²¹ ile elde edilen veya açık hata²² bulunan durumlarda müesses durum korumasından faydalanılamaz²³.

¹⁶ Çağlayan, s. 326.

¹⁷ Oğurlu, s. 33; Çağlayan, s. 326; Gökyurt, s. 25.

¹⁸ Diğer taraftan hukuka aykırı işlem geri alma süresi geçtikten sonra geri alınsa dahi ilerisi için bir hak bahsetmeyeceği, sadece geri almaya kadar geçen süre içinde doğmuş olan hukuki sonuçlara dokunulamayacağı, dolayısıyla müesses durumlarda sağlanan korumanın hukuka aykırı işlemin geri alınmasına kadar geçerli olacağı ifade edilmiştir, Gökyurt, s. 13.

¹⁹ Oğurlu, s. 200-201; Gökyurt, s. 47.

²⁰ Yanıltıcı beyan her durumda müesses durumun korunmasına yol açmaz. Yanıltıcı beyanın idare tarafından yeterince araştırılmaması da ilgilisi için hukuka aykırı ortaya çıkmış menfaatin korunmasını gerektirebilir. Burada ilgilinin yanıltıcı beyanı hileden değil bir hatadan kaynaklanmalıdır. Başka bir ifadeyle ilgili, idarenin farklı yönde karar almasını sağlamak amacıyla bir beyanda bulunmamalı, birey kötüniyetli olmamalıdır. Kayıt işleminde idareye sunulan belgelerde bulunan bir hatanın dilekçe ve eklerinin yeterince incelenmesi sonucunda ortaya çıkabileceği durumlarda kayıt işleminin silinmesinin hukuka aykırı olduğuna karar verilmiştir, Danıştay 8. Dairesi, T. 01.11.1982, E. 1981/1955, K. 1982/1293: "1972 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçmen olarak gelen ve ...Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına kabul edilen davacının...kayıt dilekçesinde uyruğunu hatalı gösterdiği, ancak bu dilekçeye T.C. uyruğunda bulunduğunu açıkça gösteren belgeleri eklediği görülmektedir. Söz konusu tarihteki yaşı ve Türkiye'de bulunduğu süre dikkate alındığında uyruğu hakkında yaptığı hatanın davacının kötü niyetinden doğmadığı, aksine bu dilekçeye uyruğunu gösteren resmi belgeleri eklemesinin iyi niyetini açıkça gösterdiği sonucuna varılmıştır", Yanıltıcı beyan kasıtlı yapıldığında hileye dönüşür ve müesses durumdan faydalanılamaz, Danıştay 8. Dairesi, T. 05.12.1973, E. 1972/3411, K. 1973/3442 www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

Diğer taraftan müesses durumun varlığının kabul edilebilmesi için işlemten etkilenecek kişinin iyiniyetli olması da bir gerekliliktir²⁴. İyiniyet

²¹ Yabancı Öğrenci Sınavı ile Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Büro Yönetimi Öğretmenliği Bölümüne 07.09.2004 tarihinde yerleştirilen davacının kaydının 26.04.2002 tarihinde Türk vatandaşlığına geçmiş olması nedeniyle silinmesine ilişkin Fakülte Yönetim Kurulunun 06.09.2006 tarih ve 2006/11 sayılı işleminin iptali istemiyle açılan davada dosyaya eklenmeyen ya da idari birimi Türk vatandaşlığına geçtiği yönde bilgilendirmeyen bireyin müesses durumdan faydalanma talebi “*davacının yükseköğretim kurumuna yerleştirilmesi aşamasında ilgili idarelerin kendilerine mevzuat hükümleri uyarınca yüklenen sorumluluklarını tam olarak yerine getirmediklerinin görüldüğü, dolayısı ile iki yıl dava konusu üniversitelerde eğitim gören davacı lehine müesses durumun oluştuğu, tüm sorumluluğun davacıya yüklenip tesis edilen davalı idare işleminde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddi yönünde verilen kararda yasal isabet bulunmamaktadır*” şeklindeki gerekçeyle kabul görmüştür, Danıştay 8. Dairesi, T. 16.02.2011, E. 2008/2662, K. 2011/956, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 06.03.2018.

²² Danıştay 10. Dairesi, T. 13.03.1991, E. 1988/2571, K. 1991/922: “*Geçersiz ilana dayanılarak ihale işlemi yapılması, açık hatadır. İdare, bu açık hata durumu nedeniyle ihale işlemlerini her zaman geri alabilir*”; Danıştay 11. Dairesi, T. 11.06.2015, E. 2015/2048, K. 2015/3062: “*Davacıya makam ve görev tazminatı ödeneceğine ilişkin mevzuatta bir düzenleme yer almadığından dolayı mevzuatın yanlış yorumlanmasından da bahsetme imkanı bulunmadığı dikkate alındığında, davacıya yapılan yersiz ödemelerin “açık hata” kapsamında yapılan ödemeler olduğu açıktır. Bu durumda, açık hata kapsamında kabul edilmesi gereken söz konusu fazla ödemenin dava açma süresi ile bağlı olmaksızın geri alınmasında hukuka aykırılık bulunmadığından, işlemin iptali yolunda verilen Mahkeme kararında hukuka uygunluk bulunmamaktadır*”; Danıştay 5. Dairesi, T. 10.12.2004, E. 2004/3658, K. 2004/5187: “*İdari ve Mali İşlerle İlgili 5 yıllık mesleki deneyim şartını taşımayan ve hatta bu konuda hiç deneyimi bulunmayan davacının, Sağlık Memurluğu (Çevre Sağlığı Teknisyenleri) görevinden, doğrudan İl Sağlık Müdür Yardımcılığı görevine atanması yolunda tesis edilen işlemde kariyer ve liyakat ilkeleri ile kamu yararı ve sağlık hizmetlerinin gereklerine uyarlık bulunmamaktadır. Öte yandan, idarenin açık hataya düşerek yaptığı işlemlerini geri alması, kaldırması veya iptal etmesi doğal olup, bu türlü işlemlerin kişiler yönünden kazanılmış hak doğurması da mümkün değildir*”, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 06.03.2018.

²³ **Oğurlu**, s. 289; Açık hukuksuzlukla malul olan ya da hata veya hile ile tesis edilen yükümlendirici işlemlerin geri alınması zorunludur. Bu hususta idarenin takdir yetkisi bulunmamaktadır, **Özcan**, Nur: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları Işığında Haklı Beklenti İlkesi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, s. 12.

²⁴ **Oğurlu**, s. 199; **Sancakdar/Us/Kasapoğlu Turhan/Önüt/Seyhan**, s. 324; Danıştay idari işlemin geri alınmasını engelleyen süre koşulunun iyiniyetli olmayan bireylerde uygulanmasının mümkün olmayacağı yönünde karar vermiştir, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, T. 06.07.1987, E. 1987/1-2-4, K. 1987/2, RGT. 19.03.1988, RGS. 19759; Yargıtay kazanılmış hak ile müesses durumların farkını ortaya koyarken iyiniyetin önemine vurgu yapmıştır, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 27.01.1973, E.

asıldır ve menfaat elde edecek kişiden iyiniyetli olduğunu kanıtlamasının beklenmesi iyiniyetin koruyucu özelliğini ortadan kaldırabilir. Bu sebeple müesses durumun korunabilmesi için menfaat elde edecek kişinin iyiniyetli olmasının beklenmemesi ancak kötünüyetinin bulunmaması aranmalıdır. Başka bir ifadeyle müesses durumun şartlarından biri de işlemde menfaat elde edecek kişinin kötünüyetli olmamasıdır. Müesses durumların korunması; hukuk devleti, hukuk güvenliği, hukuki belirlilik ve idari istikrar gibi ilkelere yakın ilişkilidir²⁵.

II. İÇTİHATLARDA MÜESSES DURUM

Tespit edebildiğimiz ölçüde müesses duruma ilişkin ilk yargı kararı 1952 yılında verilmiştir. Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararına konu olan olay, hukuka aykırı olarak yapılan terfi işleminin geri alınması işlemine ilişkindir. Danıştay söz konusu kararda, hukuka aykırı bir terfi işleminden sonra aynı memur hakkında kanuna uygun müteaddit terfiler yapıldığında hukuka aykırı terfinin artık geri alınamayacağı şeklinde içtihadın birleştiril-

1972/6, K. 1973/2: “Belirli süreler geçtikten sonra hukuka aykırı (yanlış) idare tasarruflunun artık hiçbir zaman geri alınamayacağı şeklinde anlaşılmalıdır. Bu tarzda yorumlanacak olursa, yanlış işlem sonucu doğan hukuka aykırı durumun ilelebet devam edeceği kabul edilmiş olur ki, bu durum da eşitlik istikrar ve kamu düzeni ilkeleri ile bağdaşmaz. Burada müteaddit hak (kazanılmış hak) ile müesses durum (yerleşmiş, kazanılmış durum) kavramları arasındaki fark meydana çıkmaktadır. Kazanılmış hak hukuka uygun bir işlemde doğar ve bu işlem geri alınsa bile, ilerisi için de devam eder. Yerleşmiş, kazanılmış durum kavramı ise, hukuka aykırı bir işlemin belirli süre geçtikten sonra geri alınması üzerine artık ilerisi için işlemin hüküm ifade etmeyeceğini, fakat geçmişte kalan durumun da tanınması gerektiğini ifade eder, yani işlemin ilerisi için değiştirildiği, düzeltilmediği anlamına gelir. Onun için, hukuka aykırı (yanlış) işlem, yukarıda açıklanan süreler geçtikten sonra geri alınırsa sonrası için kişiye bir hak bahsetmez, yalnızca geçmişteki durumun, parasal da olsa, tanınması sonucunu doğurur. Fakat, yukarıda varılan sonuç ve kabul edilen kural ancak iyi niyetli kişiler içindir. Eğer, idarenin yanlış işlem yapmasına kişinin gerçek dışı beyanı veya hilesi sebebiyet vermiş ise, bu yanlış idare işlemi her zaman, bir süre şartına bağlı olmaksızın, geriye yürür şekilde geriye alınabilir”, www.sinerjimevzuat.com.tr, e.t. 06.03.2018.

²⁵ **Oğurlu**, s. 21; **Özgüven**, s. 54; **Altındağ**, s. 19; **Gökyurt**, s. 25; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1. Dairesi, T. 16.11.1999, E. 1998/1039, K. 1999/1098: “İdare, hukuka uygun olan ve müteaddit hak teşkil eden tasarrufları ile hukuka mugayir de olsa müesses vaziyet doğuran ve dava müddeti geçmiş bulunan muamelelerini batıl sayamaz ve düzeltmez. Çünkü idare kaideten makable şamil karar alamaz ve hukukun genel olan istikrar prensibini bozamaz. İdarenin evvelce yaptığı sübjektif veya şart tasarrufları istediği vakit ve herhangi bir sebep ve mülahaza ile iptal veya tadil etmeğe yetkili olduğunu kabul etmek, ferdi durumları ve hukuki muamelelerde istikrarı hiçe saymak demektir”, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

mesine karar vermiştir. Bu kararda müesses durum kavramına yer verilmemiştir. Ancak Danıştay olaya kazanılmış hak perspektifinden de yaklaşmamış ve “*Kanunsuz bir terfi işleminin, bundan faydalanan memur lehine müktesep bir hak doğurmadığı aşikâr olmakla beraber bu terfiin de sübjektif bazı tesir ve neticeler hâsıl ettiğiinde şüphe edilemez. Böyle olunca kanunsuz bir terfiin idarece her zaman geri alınabileceğini kabul etmek, terfiin kanunsuzluğu dolayısıyla bunun tesir ve neticelerini tehdit eden müphemiyet ve karar-sızlığın hudutsuz bir şekilde devamına yol açmak olur ki bu hal idare hukuku sahasında da tatbik yeri bulan istikrar esası ile telif edilemez*” şeklinde istikrar ilkesi gerekçesiyle terfi işleminin geri almasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir²⁶. Bu kararda; terfi işleminin hukuka aykırı olarak yapıldığı, hukuka aykırı yapılan terfi işleminin üzerine hukuka uygun olarak birden fazla terfi işleminin tekrarlandığı, müteaddit terfilerin ise belli bir süre devam ettiği ve bu gerekçeyle işlemin artık geri alınmayacağı vurgulanmıştır. Kararda söz konusu işlemin hukuka aykırı olması sebebiyle kazanılmış hakkın şartlarının oluşmayacağı ancak idari istikrar ilkesinin korunması gerektiği de ayrıca zikredilmiştir. Diğer taraftan hukuka aykırı işlemin ardından yapılan hukuka uygun diğer işlemler, kendilerinden önce tesis edilen işleme dokunulamazlık sağlamıştır. Hukuka aykırı işlem, hukuka uygun işlemlerin yapılmasından sonra hukuka uygun hâle gelmez. Hukuka aykırılık devam etmekle birlikte hukuka uygun işlemler hukuka aykırı işlemin hukuk âleminde silinmesinin önüne geçmiştir.

Müesses duruma ilişkin ilk Yargıtay kararı ise 1973 tarihlidir. Bu kararda yanlış yapılan intibak işleminin geri alınması durumunda fazladan yatırılan ödemelerin ne olacağı sorusuna cevap aranmıştır. Bu kararda müesses durum kavramı yerine kazanılmış durum kavramı kullanılmıştır²⁷. Uyuşmazlıkta;

- i. *“Yokluk ile mutlak butlan halleri hariç ve kişinin gerekçe dışı beyanı veya hilesi ile de sebebiyet vermemiş olmak kaydıyla idarenin yanlış*

²⁶ Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 26.09.1952, E. 1952/15, K. 1952/244, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018; Bu dava hukuka aykırı bir işlemde kaynaklansa dahi, hukuka uygun başka işlemlerin bu işlemde sonra gerçekleştirilmesi durumunda, müesses duruma dokunulamayacağını göstermektedir. Hukuka uygun kazanılmış her statü, hukuka aykırı kazanılmış önceki statüleri hukuka uygun hâle getirmemekle birlikte onlara dokunulmazlık kazandırmaktadır. Benzer bir uyuşmazlık için bkz. Danıştay 5. Dairesi, T. 16.09.2005, E. 2002/1094, K. 2005/3654, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

²⁷ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 27.01.1973, E. 1972/6, K. 1973/2, RGT. 04.04.1973, S. 14497.

şart tasarrufunu (özellikle yanlış intibak işlemi), ancak iptal davası süresi veya kanunlarda özel bir süre varsa bu süre içinde yahut iptal davası açılmışsa dava sonuna kadar, geriye yürür şekilde geri alabileceğine,

- ii. Bu süreler geçtikten sonra yanlış tasarrufun geriye yürür şekilde geri alınamayacağına,*
- iii. Bu süreler geçtikten sonra yanlış tasarrufun geri alınması halinde geri alma gününe kadar doğmuş durumların, parasal sonuçları da dahil olmak üzere, hukuken kazanılmış durum olarak tanınması gerektiğine,*
- iv. Bu nedenle yanlış işlemin (intibakın) bu süreler geçtikten sonra geri alınması durumunda, geri alma gününe kadar ödenmiş bulunan fazla paraların (aylıkların) hukuken geçerli bir nedenle ödenmiş bulunduğu kabulü gerekmesi karşısında artık sebepsiz zenginleşme söz konusu olamayacağından, bu sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak geri istenemeyeceğine ve içtihatların bu yolda birleştirilmesine...” karar verilmiştir.*

Yargıtay, 1973 yılındaki kararında müesses durum hakkında önemli tespitlerde bulunmuştur. Öncelikle müesses durum hukuka aykırı bir işlemin geri alınması ya da kaldırılması esnasında ortaya çıkabilmektedir. Bu özellik müesses durumu kazanılmış haktan ayıran temel noktadır. Kazanılmış hak hukuka uygun bir işlemde doğarken, müesses durumun devreye girebilmesi için ilgili tasarrufun hukuka aykırı olması gerekir.

Diğer taraftan müesses durumun kişi lehine kullanılabilmesi geri almaya veya kaldırmaya konu işlemin yokluk ve mutlak butlan sebepleri ile aykırı olmamasına bağlıdır. Başka bir ifadeyle, işlem yokluk ya da mutlak butlan ile sakatsa müesses durum korunmaz. Bunun dışında müesses durumdan faydalanacak kişinin hukuka aykırılığa sebep olan unsurda yanlış ve yanıltıcı beyanı ya da hilesi bulunmamalıdır. Hukuka aykırı işlemin tesisinden itibaren o işleme karşı öngörülen dava açma süresi geçmişse, işlem kural olarak geri alınmaz. Ancak idare buna rağmen geri alma işlemini uygularsa parasal haklar dâhil olmak üzere müesses durumun korunması gerekir.

Müesses durumun korunmasında iki ilke çatışma halindedir. Hukuka aykırı bir tasarrufun hukuk âleminde silinmesinde hukuka bağlı bir idare olabilme düşüncesi vardır²⁸. Ayrıca hukuka aykırı işlemlerin ortadan kaldırılmasındaki amaç kamu yararadır. Diğer taraftan bakıldığında ise hukuka

²⁸ Hukuka aykırı işlemlerin iptali (geri alma-kaldırma) hukuk kurallarının emrettiği müeyyidenin uygulanması anlamına gelir. Bu konuda esasen idareye bir takdir hakkı tanınmamıştır, **Onar**, Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 1, B. 3, İstanbul, 1966, s. 550-551.

aykırı tasarrufların iyiniyetli kişiler üzerinde yarattığı hukuki durumların korunması da idari istikrar ilkesinin bir gereğidir. İşte müesses durumlarda, kamu yararı ile idari istikrar ilkesi çatışma halindedir. Ancak idari istikrar ilkesinin korunmasında da kamu yararının bulunması, birey lehine bir tercihin yapılmasına sebep olmaktadır.

Ayrıca anılan kararda yerleşmiş (müesses) durumların bir hak olmadığı da vurgulanmıştır. Müesses durumlar her ne kadar bir hak teşkil etmese de, her zaman geriye yürür şekilde ortadan kaldırılabilmeleri, hukuki istikrarı ve toplumun güven hissini sarsıp, kamu düzenini zedeler. Bu kararda hukuka aykırı olmasına rağmen ortaya çıkan hukuki durumun, ilgisinin lehine olması koşuluyla ilelebet tartışma konusu yapılmasındaki sakıncadan bahsedilmiştir. Hukuka aykırı olmasına rağmen belirli sürenin geçmesi o durumu ilgisinin menfaatine olacak şekilde dokunulamaz bir hâle getirmektedir.

İlgili içtihadı birleştirme kararında, müesses durumun korunması için yararlanmanın devam edeceği süre hususunda da bir değerlendirmeye gidilmiştir. Müesses durumun korunması için belirli bir sürenin tayin edilmesi son derece önemlidir. Kesin bir sürenin tespiti idari istikrar ve hukuk devleti ilkelerinin ortaya koyduğu temel prensiplere hizmet eder. Nitekim hukuk devletinde, korunması gereken menfaatler objektif kurallarla belirlenmeli, takdire dayalı olmamalı, adalet, hakkaniyet, kamu düzeni ve istikrar bakımından tercihi gereken bir hukuki bir norm altında çözümlenmelidir. Müesses durumunun korunması için hukuka aykırı işlemde yararlanılması gereken süre o işleme karşı öngörülen dava açma süresine göre belirlenmiştir. Bunun gerekçesi ise, hukuka aykırı işlemlerde dava açma süresi geçtikten sonra nasıl ki hukuka aykırı bir işleme suni bir hukuka uygunluk kazandırılıp idare açısından iptal davası tehdidi bertaraf ediliyorsa, işlemin hukuka aykırılığını bilmeyen bireylerin de benzer bir tehditten arı tutulması gerekir. Topluma ve her bir bireye hizmetle yükümlü bir hukuk devletinde, idarenin kendisinin yararlandığı bir korumadan daha zayıf durumda bulunan bireyleri de faydalandırması hakkaniyetin gereğidir. Bu sebeplerle müesses durumun korunması için hukuka aykırı işlemde yararlanılmanın kural olarak altmış gün devam etmesi gerekir. Ancak hukuka aykırı işleme karşı daha kısa ya da uzun bir dava açma süresinin kanunla belirlendiği durumlarda, söz konusu yararlanmanın özel dava açma süresi kadar sürdürülmesi gerekir. Bir diğer ihtimal ise ilgili işleme dava açılması durumudur. Bu durumda ise yararlanmanın davanın kesinleşme süresine kadar devam etmesi gerekir. Nitekim yukarıda ifade edilen tehdit idare açısından devam ettiği için bireyin de aynı suni korumadan yararlanamaması gerekir. Bir işlemin sebebini teşkil eden

başka bir işlemin dava konusu edilmesi durumunda, yararlanma bu işlemin yargı makamınca iptal edilmemesine bağlıdır²⁹.

1967-1968 yılı üniversitelerarası giriş sınavında fakülteye kayıt için yeterli puanı alamamış olmalarına rağmen yanlış beyanda bulunmak ve sahte belge ibraz etmek suretiyle fakülteye kayıtlarını yaptıran davacıların durumunun, idareye yapılan ihbarlar sonucu anlaşılması üzerine, 1971 yılında fakülteye kayıt işlemlerinin geri alınmasına karar verilmiştir. Açılan davada, müesses durumun korunabilmesinin iyiniyetli kişiler için geçerli olduğu, yokluk ve mutlak butlan halleri ile kişinin gerçek dışı beyan ve hilesi ile tesis edilen hukuka aykırı işlemlerin bir süre şartına bağlı kalmaksızın geriye yürür şekilde her zaman geri alınabileceğine karar verilerek dava reddedilmiştir³⁰. Söz konusu içtihadı birleştirme kararında başka bir olaya da yer verilmiştir. Bu olayda da üniversitelerarası giriş sınavında kendilerinin yerine başkalarını sınava sokarak çeşitli tıp fakültelerine kayıtlarını yaptıran

²⁹ Öğretide bu konuda aynı düşüncededir. **Onar**, s. 551; **Akyılmaz**, Bahtiyar/Sezginer, Murat/**Kaya**, Cemil: Türk İdare Hukuku, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara, 2018, s. 435-436; Belirli, kesin, mutlak bir sürenin öngörülmemesi, başka bir ifade ile makul süre kıstasının belirlenmesi farklı uygulamaların ortaya çıkmasına sebep verir. İdareye makul sürenin tayini konusunda takdir yetkisinin verilmesi karmaşa ve öngörülemezliğe yol açar. Bu durum ise müesses durumun temelini oluşturan hukuki güvenlik ve istikrar ilkelerini zedeler. Aksi durumda örneğin 8 ay sonra işlemin geri alınması (Danıştay 5. Dairesi, T. 24.05.1999, E. 1998/4622, K. 1999/1685), 10 yılı aşkın bir süre sonra işlemin geri alınması (Danıştay 5. Dairesi, T. 09.10.1997, E. 1994/7834, K. 1997/2030), 11 yıl sonra işlemin geri alınması (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 07.02.1986, E. 1986/3, K. 1986/9) söz konusu olabilir. Makul süre kıstasının belirli bir esneklik tanınması gerekçesiyle kabul edilebilirliği savunulabilse de, kötüye kullanılmaya çok müsait olması sebebiyle müesses durumun korunmasında aranmaması gerekir.

³⁰ Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu, T. 06.07.1987, E. 1987/1-2-4, K. 1987/2, RGT. 19.03.1988, S. 19759; Nitekim Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 02.10.1971 tarih ve E. 1966/40, K. 1971/36 sayılı, 22.12.1973 tarih ve E. 1968/8, K. 1973/14 sayılı kararında da aynı görüş benimsenmiştir. İchtihadın birleştirilmesine konu olan kararlardaki olaylarda, idarenin yanlış işlem yapmasına (fakülteye kayıt) davacıların hilesi veya gerçek dışı beyanı sebebiyet vermiştir. Bu nedenle ortaya çıkan fiili durum ilgilileri için kazanılmış hak teşkil etmediği gibi, hukuka aykırı bir işlemin geri alınması hukuka bağlılığın ve hukuka saygının gereğidir. Bir hakkın suiistimalini hukuk düzeni himaye etmez. Yargı kararları ile hukuka aykırı durumun himaye edilmesi mümkün değildir. Aksi yoldaki görüş kamu vicdanını rencide eder ve toplumun hukuka olan saygısını sarsar. Dolayısıyla Ceza Kanununun suç saydığı bir fiili işleyerek, gerçek hak sahibi olan adayların Yükseköğretim Kurumlarına girişini engelleyen bu gibi kimseler, hatalı eylemlerinin hukuki sonucuna katlanmak zorundadırlar ve durumlarının idarece saptanması üzerine öğrenim süresi içinde Yükseköğretim Kurumundan çıkarılmaları yerindedir.

davacıların kayıt işlemleri geri alınmıştır. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezine yapılan ihbarlar sonucunda bilirkişi incelemesine gidilmiştir. Geri alma işlemi de cevap kâğıdındaki yazı ve imzanın davacıların elinden çıkmadığının saptanması üzerine verilmiştir. Bu kararda da tarafların hileleri sebebiyle müesses durum koruması devreye girmemiştir³¹.

Askeri Yargıtay yazı işleri müdür yardımcılığı görevinden görevde yükselme eğitim/sınavı sonrasında 2010 yılında Askeri Yargıtay yazı işleri müdürlüğüne atanan davacının atama işlemi, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. İptal kararı üzerine 2011 yılında eski görevine getirilen ilgiliden müdürlük görevini ifa etmesinden kaynaklanan zam ve tazminatlar talep edilmiş ve ilgili de bu işlemin geri alınması için idareye başvuruda bulunmuştur. Başvurunun reddedilmesi üzerine açılan davada Askeri Yüksek İdare Mahkemesi “*Hukuka aykırı işlemlerin kazanılmış hak doğurmayacağı kabul edilmektedir. Danıştay da kazanılmış hakkı mevzuata uygun olarak kazanılan bir hak kabul etmektedir. Hukuka aykırı işlemlerin kazanılmış hak doğurmayacağı kabul edilmekle beraber, hem öğretide, hem de uygulamada bazı hukuki durumları meydana getireceği belirtilmektedir. Buna kazanılmış durum ya da müesses durum denilmektedir*”³² şeklindeki içtihadıyla bu kavramı tanımlamıştır.

³¹ Danıştay 8. Dairesi, T. 15.01.1985, E. 1985/260, K. 1985/32; Danıştay 8. Dairesi, T. 15.01.1985, E. 1984/261, K. 1985/33; Danıştay 8. Dairesi, T. 15.01.1985, E. 1984/668, K. 1985/35, RGT. 19.03.1988, S. 19759; Hilesi bulunmayan ancak kayıt işleminde yatırması gereken ücreti yatırmayan öğrencinin kaydının yapılmasının ardından idarece fark edilen bu eksiklik nedeniyle kaydın silinmesi işlemi hukuka aykırı bulunmuştur. Danıştay 8. Dairesi, T. 27.10.1999, E. 1997/506, K. 1999/5569: “*Davacının ÖYS ikinci basamak sınavına girmeyerek ÖSS (birinci basamak) puanına göre bir yükseköğretim programına yerleştirilmesi istemiyle yaptığı başvuru sırasında banka belgesi ÖSYM Kuponunu göndermediğinde tartışma yoktur. Ancak davacının bu ücreti ödeyip ödemediği başvuru sırasında dikkat edilmesi gereken bir husustur. Davacı yerleştirme işlemlerine alınıp, bir yükseköğretim programına yerleştirilip, kaydını yaptırıp gerekli öğrenim ücretlerini bankaya yatırdıktan ve yeni bir hukuki durum oluştuktan sonra, başvuru sırasında sınav ücretini yatırmadığı gerekçesiyle okuldan kaydının silinmesi yönünde tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır*”, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018. Yeni hukuki durum, önceki aşamada idarenin hatası ile fark edilmeden yapılan hukuka aykırı işlemin ortadan kaldırılamaması sonucunu doğurmuştur. İlgilinin belirtilen harcı yatırmaması sebebiyle banka dekontunu başvuru evraklarına koymaması ve idareyi yanıltmaya ilişkin bir beyanının bulunmaması kendisini iyiniyetli bir hâle getirmiştir.

³² Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 07.03.2012, E. 2011/1449, K. 2012/262; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi, T. 23.12.2004, E. 2004/1524, K. 2004/1826; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi, T. 21.12.2004, E. 2004/434, K. 2004/1827: “*İşlemdaki hata, işlemin hukuka aykırı olması sonucunu doğuruyorsa, bu du-*

Dava konusu edilen işlem hukuka aykırı bir atama kararından kaynaklanan zam ve tazminatların iadesine ilişkindir. Ancak idare kendi iradesine bağlı olarak değil bir iptal kararının yerine getirilmesini sağlamak üzere bu kararı vermiştir. İptal kararlarının geçmişe yürümesi, genellikle o işlemin geri alınması suretiyle yerine getirilir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi atama işleminin iptal edilmesinin yapılan ödemelerin geri alınmasına imkân tanımadığına karar vermiştir. Gerekece olarak da maaşın, hizmetin bir karşılığı olduğunu gösterilmiştir.

Karar incelendiğinde müesses durum ile kazanılmış hak arasındaki farklardan biri ortaya çıkmaktadır. Müesses durumda korunan bir hukuki yarar olmasına rağmen bu yarar hak boyutunda değildir. Kazanılmış haklarda korunan hukuki menfaat bir haktır. Hakkın kazanılması ise ancak hukuka uygun tasarruflar sonucunda mümkündür. Hukuka aykırı olarak elde edilen bazı sonuçlar hak olarak değil durum olarak telakki edilmektedir. Dava açma süresi dolmadan önce ilgilisi için bir hak teşkil etmeyen durumlar, dava açma süresi dolduktan sonra ilgisine hak boyutunda olmasa da dokunulamayan durumlar yaratmaktadır. Diğer taraftan hukuka aykırı işlemin tesisinden sonra belirli bir sürenin geçmesi o işlemi hukuka uygun hâle de getirmemektedir. Başka bir ifade ile işlemin hukuka aykırılığı devam etmekle birlikte sonuçları artık dokunulamaz bir hâl kazanmaktadır.

Bu kararda başka önemli bir husus üzerinde durulmuştur. “İptal edilen işlemin doğurduğu hukuki sonuçlar” ve “iptal edilen işleme dayanılarak yapılan işlemler” şeklinde ikili bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre, iptal edilen işlemin doğurduğu hukuki sonuçlar, iptal kararından etkilenmez ve doğal olarak geçerliliklerini sürdürürler. Buna karşın, iptal edilen işleme dayanılarak yapılan işlemler, iptal kararından etkilenerek hukuka aykırı hâle gelirler.

---

rumda kazanılmış hak doğmayacaktır. Ancak, böyle bir hata, diğer bir ifadeyle açık hata derecesine varmamış, sıradan bir hata işleminin esasını etkilese bile üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra, müesses durum olarak nitelendirilebilmelidir. Müesses durum, ilgilinin lehine sonuçları olan hukuka aykırı bir idari tasarrufun sonuçlarından kendisine atfedilecek bir kusur, yokluk ve açık hata bulunmadıkça, belirli bir süre yararlanılmasıyla hukuk düzenince tanınması gerektiği düşünülen; tanınmaması durumunda ise idari istikrar ve hukuk güvenliğinin bozulacağı düşünülen hukuki durumdur”; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 16.01.2002, E. 2001/442, K. 2002/202: “Türk Hukukunda, kazanılmış hakkın mevzuata uygun yapılmış idari işlemlerden doğabileceği, hukuka aykırı bir işlemin kazanılmış hak doğuramayacağı, ancak yerleşmiş kazanılmış durum yaratabileceği, bu tür işlemlerin dava açma süresi geçtikten sonra geri alınmayacağı kabul edilmektedir”, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

Bu önermeye göre, görev süresince alınan maaşlar işlemin doğurduğu sonuçtur. Bu sonuç iptal kararından etkilenmez. Aksi davranış kişiyi karşılıksız çalışmaya zorlamak olur ki, bu durum hukuka aykırı bir tutum olur. Bir diğer hukuki sonuç ise, verilen hizmetin hizmet süresinden sayılıp sayılmayacağıdır. Bu hizmet süresi, emeklilikte, terfide, kıdemde temel alınacaktır. Burada hizmeti, yapılan ödemelerden bağımsız düşünmek de olasıdır. İlgili fiilen çalıştığına göre, başka bir şart aranmadan, hizmetin de geçerli sayılması gerekir.

Bu olay üzerinden bakıldığında iptal kararlarının yerine getirilmesinin her zaman geri alma işlemi ile gerçekleştirilemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Mahkeme kararının yerine getirilmesi bazı durumlarda kaldırma işlemi ile gerçekleştirilebilir. Diğer taraftan yazı işleri müdürlüğü görevine gerçek dışı beyanı veya hilesi sebebiyle atanmamış birey lehine hukuka aykırı işlemlerin kaldırılmasında da müesses durumların korunabileceğinin gösterilmesi açısından önemli bir içtihat ortaya konmuştur.

Danıştay kararları incelendiğinde müesses durumların genellikle mali haklara ilişkin bir koruma sağladığı görülmektedir. Ancak müesses durumlarda korunan hukuki menfaat her zaman parasal konulara ilişkin olmayabilir.

Gümrük idaresinde 10 yıldan fazla çalışan ve bu sürenin bir bölümünü baş memurluktan daha yüksek görevlerde geçiren ilgili hakkında gümrük komisyoncu karnesi düzenlenmiştir. Bu belgenin verilebilmesi için kanunda öngörülen asgari süre, bilfiil gümrük mevzuatı uygulanarak işlem yapılan birimlerde 10 yıl çalışılmasıdır. Bu belgenin verilmesinin ardından 13 yıla yakın zaman geçtikten sonra yapılan denetim sonucunda, gümrükte çalıştığı 10 yıllık sürenin, sadece 7 yıl 8 ay 19 gününün bilfiil gümrük idarelerinde gümrük mevzuatı uygulanarak işlem yapılan birimlerde geçirdiği gerekçesiyle yasada aranan koşulları taşımayan davacının gümrük komisyonculuğu karnesi daimi olarak geri alınmıştır. Geri alma işlemine yönelik açıdan davada Danıştay gümrük komisyonculuğu karnesinin geri alınması işlemi iptal etmiştir.

Danıştay işlemi iptal etme gerekçesini kazanılmış hak üzerine inşa etmiştir. Bu dava kazanılmış hak davası olmayıp müesses durumun korunmasına ilişkindir. Bu sebeple Danıştay'ın kararına katılmakla birlikte gerekçesine katılmak mümkün değildir. Esasen Danıştay hükmü kurarken müesses durum şartlarının oluşup oluşmadığını değerlendirmiştir. Gümrük komisyonculuğu karnesinin verilmesinde bir hukuka aykırılık bulunduğunu ancak bu hukuka aykırılığın işlemde menfaat elde edecek kişinin yanıltıcı beyanı ya

da hilesinden kaynaklanmadığını, işlemin açık hata sayılmayacak bir hata³³ ile gerçekleştirildiği belirtmiştir. Belgenin verilmesinin ardından 13 yıl gibi uzun bir sürenin geçmiş olması da müesses durumun korunmasını sağlamıştır. Bu dava hukuka aykırı elde edilmiş ve parasal konulara ilişkin olmayan bir menfaatin korunması sebebiyle korunan müesses duruma ilişkin önemli bir örnektir³⁴.

Kaldırma işleminden kaynaklanan müesses duruma ilişkin bir başka uyumsuzluk şu şekildedir:

Eğitimde psikolojik hizmetler bölümünden mezun olarak 1978 yılında laboratuvar teknisyeni unvanı ile göreve başlayan davacı, 1980 yılında aynı bölümde yüksek lisansı bitirmiş ve bunun üzerine 1981 yılında psikolog unvanlı kadroya atanmıştır. Bu atama kararından 10 yıl geçmesinin ardından Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına görüş sorulmuş ve ilgilinin rehber öğretmen unvanını kullanabileceği, psikolog unvanını kullanamayacağını belirtilmesi üzerine görev değişimi modeli işlemde kaldırılarak ilgiliye laboratuvar teknisyeni unvanına göre belirlenecek kadro aylığı üzerinden ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Dava konusu edilen bu işlemde Danıştay “1952 yılında kabul edilen içtihadı birleştirme kurulu kararları ile sağlanan korunmanın da kamu yararı ve kamu düzeni ile sınırlı olduğunu; idarede istikrar ilkesi esas alınarak sağlanan bu korumanın, kamu düzenini ve bunun sonucu olarak kamu yararını ihlal eden, bozan bir sonuca ulaştığında artık sürdürülmesinin olanaklı olmadığını; korumanın, hukuka aykırı işlemin düzeltildiği tarihe kadar ilgili kişi için doğurduğu kişisel kazanımlarla sınırlı kalacağını kabul etmek gerekmektedir. Daha açık bir anlatımla hukuka aykırı bir idari işleme elde edilen statü ve bu statüye dayanılarak yapılan

³³ “Mevzuat hükmünün yoruma ihtiyaç göstermeyecek kadar açık olduğu, idare edenlerin kasıt ya da ihmal içinde olmadıkları sürece, hükmü uygularken hataya düşmelerinin beklenemeyeceği hallerde, maddi olaya ve mevzuatın açık hükmüne aykırı davranılmış ve bu durum da işlemi yok denilecek kadar sakatlamış ise, idarenin açık hatasından söz edilebilir”.

³⁴ Danıştay 10. Dairesi, T. 18.05.2005, E. 2003/4745, K. 2005/2591, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018; Hukuka aykırı işlemlerden kaynaklanan parasal ve diğer kazanımların korunup korunmayacağına ilişkin başka bir uyumsuzlukta “idari istikrar ilkesinden hareketle aradan uzun bir zaman geçtikten sonra “bilgisayar yüksek mühendisliği ünvan ve ruhsatnamesinin” ilgili lehine hak sağladığı sonucuna varılmış olmasında hukuki isabet yok ise de, ancak işlemin düzeltildiği tarihe kadar davacı lehine oluşan kazanımların geri alınamayacağı açıktır” şeklindeki içtihatla sadece parasal kazanımlar korunmuş unvanın geri alınmasında hukuka aykırılık bulunmamıştır, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 13.11.1998, E. 1996/509, K. 1998/562, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

işlem ve eylemler kamuya yönelik etki ve sonuçlar doğuruyorsa bu statü korunmayacak; ancak idarece hatalı işlem düzeltilinceye kadar ilgili kişinin bu statü nedeniyle elde ettiği kişisel kazanımlara da dokunulamayacaktır. Çok kısa deyimle kanuna aykırı işlemle elde edilen yetkiler sürdürülmeyecek, sadece kişisel kazanımları korunacaktır” şeklinde hüküm kurmuştur. Bu dava, işlemin geri alınmasının kazanılmış haklara dokunulamayacağı gerekçesiyle açılmıştır. Her ne kadar dava bu savla açılmış olsa da, psikolog unvanının verildiği işlemin hukuka aykırı olması Danıştay tarafından kazanılmış hak olarak değil müesses durum çerçevesinde olaya yaklaşılmasına sebep olmuştur. Ayrıca kişisel kazanılmaların korunması gerektiğine karar veren Danıştay işlemi geri alma değil kaldırma işlemi olarak telakki etmiştir³⁵. Danıştay bu kararda 1952 tarihli içtihadı birleştirme kararından hareketle aradan uzun bir zaman geçtikten sonra psikolog unvanının ilgili lehine kazanılmış hak teşkil ettiği sonucuna varılmış olmasında hukuki isabet olmadığına ancak davacıya psikolog unvanı verilmesi nedeniyle memuriyetteki derecesinin yükseltilmesine ve aldığı aylıklara dokunulamayacağına karar vermiştir. Bu durum da kaldırma işleminde müesses durumların korunabileceğine başka bir örnektir.

Müesses durum genellikle bireysel idari işlemin geri alınmasında ortaya çıkarken düzenleyici işlem değişikliklerinde³⁶ de yargı organının müesses durumu gözeterek bir karara vardığı tespit edilmiştir.

Tıp Fakültesi mezunu olan ve zorunlu hizmetini tamamladıktan sonra kamu görevinden ayrılan davacı, Azerbaycan’da ihtisasa başlamıştır. İhtisasa başladıktan kısa bir süre sonra, ihtisasının geri kalan kısmını eğitim hastanesinde tamamlamak amacıyla yatay geçiş isteminde bulunan ilgili, bu istemin yanıtlanmayarak reddedilmesi üzerine idari yargıya başvurmuştur. Tababet Uzmanlık Tüzüğü’nün, davacının eğitime başladığı tarihte yürürlükte bulunan ve yurtdışında yapılan asistanlıkla ilgili işlemleri düzenleyen maddesi, yurt dışında gidilen ülkenin yöntemlerine göre sınavdan geçirilerek başlanılan tıpta uzmanlık eğitiminin Türkiye’de sürdürülmesine olanak tanımakta iken, bu konudaki istemlerin giderek artması üzerine söz konusu maddenin değiştirilmesi yoluna gidilmiş ve yapılan değişikliklerle genel asistanlık sına-

³⁵ **Akyılmaz/Sezginer/Kaya**, s. 433.

³⁶ Düzenleyici işlemler bireyselleşmediği müddetçe bireyler açısından dokunulamaz ve değiştirilemez haklar yaratmazlar. İdarenin kamu hizmetlerinin değişen şartlarına uyum gösterebilmesi için düzenleyici işlemlerde değişiklik yapması gerekebilir. Hatta çoğu zaman bu değişiklik idare için bir görev olarak ortaya çıkar, **Akyılmaz/Sezginer/Kaya**, s. 428.

vına girme ve başarılı olma koşulu getirilmiştir. Böylece, yurt dışında sınavdan geçilerek başlanan asistanlığın, yeniden sınavdan geçme koşulu aranmaksızın Türkiye’de sürdürülmesi olanağı kalmamıştır. Genel asistanlık sınavına girme ve başarılı olma koşuluna tabi olmak istemeyen davacının açtığı davada yüksek mahkeme müesses durum (kurulu düzen) ile kazanılmış hak kavramları üzerinde durarak, tüzük değişikliğinden önce ihtisasa başlayan ve o tarihte yürürlükte bulunan maddede aranılan koşulları taşıyan davacıya tüzük değişikliğinin uygulanıp uygulanamayacağı konusunu tartışmış ve davacının müesses durumunun korunmasına karar vermiştir³⁷. Esasında bu dava bir haklı beklenti davasıdır. Nitekim söz konusu davada idarenin tesis ettiği işlem hukuka aykırı değildir. İdare kamu yararını gözetmek kaydıyla eğitim hizmetlerinin usullerini belirlediği düzenleyici işlemde her zaman değişikliğe gidebilir. Önceki düzenleyici işlemde bulunan bir hükmü idarenin değiştirememesi, hem kamu hizmetinin sunumunda aksaklıkların yaşanmasına sebep olur hem de genel nitelik arz eden düzenleme yetkisine aykırılık teşkil eder³⁸. Diğer taraftan düzenleyici işlemin öngörülebilirliği tesis etmeden ani bir şekilde değiştirilmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar haklı beklenti temelinde çözüme kavuşturulmalıdır. Bu açıdan haklı beklenti ile müesses durum arasındaki farklardan birinin de hukuka aykırılık durumu olduğunu ifade edebiliriz. Hukuka aykırı işlemlerden kaynaklanan koruma talepleri haklı beklenti ile değil müesses durumla karşılanır. Söz konusu olayda idarenin ilgili yönetmeliği değiştirmesinde bir hukuka aykırılık bulunmadığı için bu talebin müesses durumla korunmaya çalışılması hukuken hatalı olmuştur.

Düzenleyici işlem hükümleri uygulanarak bireysel işlemlere dönüştürülmediği müddetçe³⁹, doğrudan düzenleyici işlemde kaynaklı müesses

³⁷ Danıştay 5. Dairesi, T. 12.12.1996, E. 1994/4824, K. 1996/3864; Danıştay 5. Dairesi, T. 12.12.1996, E. 1994/1576, K. 1996/3759; Danıştay 5. Dairesi, T. 02.12.1996, E. 1994/2521, K. 1996/3747; Danıştay 5. Dairesi, T. 02.12.1996, E. 1994/2591, K. 1996/3746; Düzenleyici işlem değişikliğinden kaynaklanan müesses durum oluşturan benzer nitelikte karar için bkz. Danıştay 5. Dairesi, T. 13.06.1996, E. 1994/1705, K. 1996/2372; Danıştay 5. Dairesi, T. 02.12.1996, E. 1994/2520, K. 1996/3748, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

³⁸ “İdare, hukuka aykırılık sebebiyle genel düzenleyici işlemlerini kaldırıp, değiştirebileceği gibi, kamu hizmetinin gerekleri daha doğrusu yerindelik gerekçesiyle de aynı yetkisini kullanabilir”, Aksoylu, s. 72.

³⁹ Tüm bireysel işlemlerin geri alınıp kaldırılabilceğini söylemek de her zaman mümkün değildir. Bu açıdan bazı bireysel işlemler vardır ki uygulamakla etkisi tükenir. Bu işlemlerin ancak uygulanmasından önce geri alınıp kaldırılmaları mümkündür. Uygulandıktan sonra geri alma ya da kaldırma işleminin önce tesis edilen işlem üzerinde bir etkisi

durumların oluşması mümkün değildir. Düzenleyici idari işlemin her zaman kaldırılabilmesi mümkündür. Bu idarenin düzenleme yetkisinin genel olma özelliğinin bir sonucudur. Düzenleyici idari işlemlerin kazanılmış hak doğurmaya başlı başına müsait olmadıkları için, geri alınmalarında da bir beis bulunmamaktadır. Ancak hukuka aykırı düzenleyici bir işlemin uygulanması durumunda müesses durumlar ortaya çıkabilir. Düzenleyici işlem temelli müesses durumlarla iki şekilde karşılaşılr. Birincisi, düzenleyici idari işlemin hukuka aykırılığı idare tarafından fark edilebilir. İkincisi, hukuka aykırı bir şekilde doğmuş olan düzenleyici idari işlem yargı kararıyla iptal edilebilir ya da yürütülmesi geçici olarak durdurulabilir. Her iki ihtimalin farklı sonuçları bulunur. İlkinde düzenleyici idari işlem idarenin iradesine bağlı olarak sona ermekte diğerinde mahkeme kararının yerine getirilmesini sağlamak amacıyla işlemin hukuk âleminde silinmesi söz konusu olmaktadır. Anayasanın 138. ve İdari Yargılama Usulü Kanununun 28. maddesine göre idare, mahkeme kararları gecikmeksizin yerine getirilmelidir. Mahkeme kararının yerine getirilmesi için bazen idarenin herhangi bir tasarrufta bulunmasına gerek olmaz. Bir düzenleyici işlemin iptalinde idarenin düzenleyici işleminin hukuk dünyasından kaldırması için ayrıca bir irade beyanında bulunmasına gerek yoktur. Bireysel işlemlere yönelik verilen iptal kararlarında da dava konusu edilen işlemin niteliği gereği bazen idarenin ayrıca bir karar alması gerekmez. İmar mevzuatına aykırı yapı olduğu tespit edilen bir yer hakkında alınan yıkım kararının iptal edilmesi durumunda idarenin aldığı yıkım kararını ayrıca geri alması ya da kaldırması gerekmez. Ancak genellikle mahkeme kararlarının yerine getirilmesi için idarenin bir işlem ya da eylemde bulunması gerekir. İptal kararlarının etkisinin işlemin ilk yapıldığı ana kadar geçmişe yönelik olması⁴⁰ idarenin de yargı kararını yerine getirme

olmaz. Bazı bireysel işlemler vardır ki etkisi süreklidir. Örneğin bir sosyal etkinlik için verilen izin, söz konusu sosyal etkinliğin (konser, konferans, anma etkinliği gibi) yapılmasından sonra geri alınmasının ya da kaldırılmasının bir sonucu olmaz. Ancak bir işyeri açılması için verilen izin etkisinin sürekli olmasından dolayı geri alma ve kaldırma işleminin verilen ruhsatın sonuçları üzerinde etkilerini görmek mümkündür, **Akyılmaz/Sezginer/Kaya**, s. 428-429; Diğer taraftan kolluk yetkisinin kullanımına ilişkin ruhsatlar müesses durumun koruması dışındadır. Başka bir ifadeyle kamu düzenine aykırılık müesses durumu bertaraf etmektedir, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 16.05.1975, E. 1973/391, K. 1975/2006; Danıştay 10. Dairesi, T. 17.11.1998, E. 1996/4639, K. 1998/5838, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

⁴⁰ Danıştay İçtihat Birleştirme Kurulu, T. 09.07.1966, E. 1965/21, K. 1966/7: “İptal kararlarının, kanunen belli çeşitli sebepler muvacehesinde idari tasarrufu yapıldığı tarihe kadar ortadan kaldıracağı için geçmişe şamil olduğu idare hukukunun umumi prensiplerindedir”; Danıştay 8. Dairesi, T. 25.02.2015, E. 2014/10360, K. 2015/1223:

iradesini geçmişe etkili olan geri alma işlemi ile gerçekleştirmesini zorunlu kılar. Ancak ilk tesis edilen işlemin hukuki niteliği iptal kararının kaldırma işlemi ile yerine getirilmesini gerektirebilir.

Hukuka aykırılığı yargı yerince tespit edilmiş idari bir işlemin sonuçlarını müesses durumu korumak adına yerine getirmeyi reddetmek, yargıyı etkisizleştirmek olur ki bu hukuk devletinin egemen olduğu bir sistemde kabul edilemez. Ancak idare kendi iradesine bağlı olarak hukuka aykırı düzenleyici işlemde kaynaklanan bireysel işlemi hukuk âleminde kaldırırsa müesses durumu korumalıdır. Bu gerekçeyle idare mahkemelerince iptal edilen işlemlerin yargı kararını yerine getirmek adına geri alınmasında müesses durum ortaya çıkmaz. Başka bir ifadeyle yargı kararının yerine getirilmesi için yapılan geri alma ve kaldırma işlemlerinde ilgilisi için korunacak bir hukuki menfaat bulunmamaktadır.

Müesses duruma ilişkin bir başka içtihat idari işlemin değiştirilmesi üzerine verilmiştir. Bu uyumsuzluk gerek değiştirme işleminde müesses durumun uygulanabilirliği gerekse mahkeme kararlarının yerine getirilmesi adına yapılan işlemlerden dolayı korunmayacak olan müesses duruma örnek olması açısından önemlidir.

Uluslararası Amerikan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İşletme Bölümünden 1998’de mezun olan ilgili, 1999’da Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığınca bu diplomaya denklik belgesi verilmemesi işlemine karşı dava açmıştır. İdare mahkemesinin denklik verilmemesi işlemini iptal etmesi üzerine ilgiliye mezuniyet geçici denklik belgesi vermiştir. Bu belge kullanması suretiyle kısa dönem er olarak 2004 yılında ilgili askerlik hizmetini tamamlayarak terhis edilmiştir. Terhis edilmesinden sonra idare mahkemesinde görülen dava temyiz ve karar düzeltme aşamalarından geçerek kesinleşmiş ve idare mahkemesinin kararı bozulmuştur.

“Öğretide ve uygulamada idari yargı yerince verilen iptal kararları, hukuki veya fiili engel yok ise idari işlemi tesis edildiği tarihten itibaren geriye yönelik olarak ortadan kaldıracağı, yürütmenin durdurulması kararlarının ise uygulama tarihinden itibaren hüküm ifade edeceği kabul edilmektedir”; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 30.10.2014, E. 2014/4017, K. 2014/3333; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 30.10.2014, E. 2014/3176, K. 2014/3237: *“İdare Hukuku ilkelerine göre, iptal kararları, iptali istenilen işlemi tesis edildiği tarih itibarıyla ortadan kaldırarak, o işlemin tesisinden önceki hukuki durumun geri gelmesini sağlar*; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 26.06.2008, E. 2006/1873, K. 2008/1691: *“Danıştay’ın istikrar kazanmış kararlarına göre iptal kararları, dava konusu işlemi hiç tesis edilmemiş kalan ve işlemin tesisinden önceki hukuki durumun geri gelmesini sağlayan kararlardır”*. www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

Bunun üzerine Milli Savunma Bakanlığınca ilgilinin askerlik kararının 15 ay hizmet yapmak üzere tekrar er olarak tadiline karar verilmiştir. Dava konusu edilen uyuşmazlık YÖK'ün denklik belgesi üzerine işlem tesis edilmesini müteakip, denklik belgesinin yine YÖK tarafından iptali üzerine davacının lehine kazanılmış hak doğup doğmayacağı noktasında toplanmıştır. Mahkeme “*Bazen, hukuka aykırı olsa da üzerinden belirli bir süre geçmesi, iyi niyetin korunması ve idari istikrar kaygılarıyla kişilerin lehine doğan hukuki durumların korunması gerekebilir, bunlar müesses durumlar olarak adlandırılır*” şeklinde bir karara varılmıştır. Ancak ilgilinin müesses durum talebi işlemde açık hata bulunması gerekçesiyle korunmamıştır⁴¹.

Davacının kısa dönem askerlik yapmasının sebep unsuru yükseköğretim mezunu olmasıdır. Davacının askerliğe alınma işleminin tesis sırasında sunduğu denklik belgesi sahte değildir. Belgenin hazırlanmasında da ilgilinin yanıltıcı beyanı bulunmamaktadır. Belge bir mahkeme kararı neticesinde verilmiştir. Olayda açık hata durumu esasen gerçekleşmemiştir. Belge, sunulduğu an itibarıyla hukuka uygun bir belgedir. Ancak işlemin tesisinden sonra belgenin hukuka aykırılığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile belge, işlem sebebi olarak kullanılırken aslında hukuka aykırıdır. Ancak belgenin hukuka aykırılığı, işlemin tesis edilmesi zamanında değil daha sonradan iptal

⁴¹ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 27.09.2006, E. 2005/314, K. 2006/1010; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 25.10.2005, E. 2005/311, K. 2005/1071: “*İlke olarak hukuka aykırı işlemler idare tarafından her zaman geri alınabilir, esasen alınmalıdır da. İlke bu o olmakla birlikte, kimi zaman, hukuka aykırı işlemin yürürlükte kaldığı sürede ilgiliye kimi yararlar sağlaması, diğer bir deyişle müesses durumlar doğurması mümkün olduğundan, bir kısım işlemler, iptallerini gerektiren hukuka aykırılık taşıdıklarında, belirli bir sürenin geçmesiyle, idari istikrar, iyi niyetin korunması ve hukuk güvenliği düşünceleriyle geçerlilik kazanabilmektedir. Ancak, kimi işlemlerde hukuka aykırılık öyle boyutlara varabilir ki bu gibi durumlarda işlemin yapay geçerlik sağlaması mümkün bulunmadığından her zaman geri alabilmek olanaklıdır. Esasen bu gibi durumlarda işlemin hak doğurma yeteneği yoktur. Doktrinde ve uygulamada genel kabul gördüğü üzere yokluk ve açık hata bulunan işlemler bu gruba girmektedir. Ağır ve açık yetki aşılması, yetki gaspı, fonksiyon gaspı bulunması halinde işlemin yoklukla sakat olduğu söylenebilir. Açık hata ise, hatadan farklı olarak, basit bir yanılmayı değil, işlemin muhatabı tarafından da belirlenebilecek bir hatayı deyimler. Gerek yokluk, gerek açık hata halinde işlem kişilerin lehine müesses durum ve hak doğurmaya elverişli olmadığından her zaman geri alınabilmesi mümkündür. Böylelikle işlemin zararlı etki ve sonuçları engellenmiş olunmaktadır. Davacı hakkında tesis edilen sözleşmenin yenilenmesi işlemi yok hükmünde değil ise de, Uzman Erbaş Kanununun 5 nci maddesine açıkça aykırı olması ve davacının sınıfının sağlık niteliklerini taşıdığına ilişkin raporu idareye veremediğini bilmesi hasebiyle açık hata içermektedir. Bu bakımdan idare tarafından süreye bakılmaksızın geri alınabilmelidir*”, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

kararı ile tespit edilmiştir. Bu işlemin varlığı ilgilisinin menfaatinedir. Bu gerekçelerle söz konusu uyuşmazlık klasik bir müesses durum davasıdır. Ancak müesses durumun korunmaması da hukuka uygundur. Ancak karar açık hata sebebiyle değil yararlanma süresinin yetersizliği gerekçesiyle hukuka uygundur.

Müesses durumun korunmamasının temel sebeplerinden biri ilgilinin yararlanma süresinin yetersizliğidir. Daha önce izah edildiği üzere, dava açılan durumlarda bu yararlanmanın davanın kesinleşmesine kadar devam etmesi gerekir. Yargıya taşınan uyuşmazlıklarda, müesses durumun korunabilmesinde bir şart olarak aranan yararlanma durumu kararın kesinleşmesine bağlıdır.

Askerlik idaresinin işlemi düzeltmesindeki temel unsur mahkeme kararının yerine getirilmesinin sağlanmasıdır. Şayet bu uyuşmazlıkta denklik verilme işlemi YÖK tarafından bir mahkeme kararını yerine getirmek üzere verilmemiş olsaydı, başka bir ifadeyle YÖK ilk etapta denklik verip daha sonra bu denkliği iptal etseydi müesses durumun korunması gerekirdi. Her ne kadar YÖK ile Milli Savunma Bakanlığı birbirinden farklı idareler olsa da, bir idarenin hukuka aykırı işleminden kaynaklanan sorumluluğun bireye değil de diğer idareye yüklenmesi gerekir. Bu önerme nesafetin ve idarenin bütünlüğü ilkesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düzenleyici idari işlemin hukuka aykırılığının mahkeme kararıyla tespit edilmesi sonucunda bu düzenleyici işleme binaen tesis edilen bireysel işlemlerin akıbetinin müesses durum korunmasından faydalanıp faydalanamayacağına ilişkin bir Danıştay kararı bulunmaktadır. Yürürlükteki yönetmelik hükümlerine uygun olarak tesis edilen bir atama işleminin ardından, yönetmeliğe açılan dava üzerine verilen yürütmenin durdurulması kararını yerine getirebilmek adına yapılan atama işleminin geri alınmasını idare mahkemesi hukuka uygun bulmuştur. Geri alınma işleminin hukuka uygunluğuna karar veren idare mahkemesinin kararını temyizden inceleyen Danıştay, atama işleminden sekiz ay geçmesine rağmen geri alma işleminin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Danıştay bu kararında sekiz aylık süreyi istikrar ilkesini zedeleyen bir durum olarak görmemiştir. Danıştay bu kararı verirken müesses duruma ilişkin ilk Danıştay kararı olan 1952 tarihli içtihadı birleştirme kararından haberdar olduğunu ortaya koymuştur. Ancak Danıştay 1952 tarihli kararın hatalı bir şekilde ödenen meblağın istirdatına yönelik olarak verildiğini ve uyuşmazlık konusunun parasal haklardan kaynaklanmadığını belirterek ilgili karardan ayrılma gerekçesini ortaya koymuştur. Söz konusu davada bireysel işlem yürütmesi durdurulan yönetmeliğe göre yapılmıştır. Danıştay kararında hukuka aykırılığı yargı kararıyla bir şekilde tespit edilen

düzenleyici işlemin uygulama kabiliyetinin bulunmadığını, anayasa mahkemesi iptal kararlarının geriye yürümemesine rağmen idare mahkemesi kararlarının geriye yürüdüğünü, bu sebeple anayasa hukukundan farklı⁴² olarak idare hukukunda iptal edilen düzenleyici bir işlemin ardından bu düzenleyici işlemde önce var olan düzenleyici işlemin hiç değiştirilmemiş gibi kendiliğinden varlık kazanacağını belirtmiştir⁴³.

Dava konusu edilen yönetmelik kendinden daha önce bulunan yönetmelikte yer alan atama şartlarından bazılarını değiştirmiştir. Yeni yönetmeliğe göre atama şartlarını taşıyan ilgilinin durumu, bu yönetmelik hükmünün mahkeme kararı ile yürütmesinin durdurulması karşısında eski yönetmelik hükümlerine göre şartları taşımaması sebebiyle hukuka aykırı hâle gelmiştir. Bu olayın yukarıda tanımı ve özellikleri verilen müesses duruma uyup uymadığının tahlilinin kısaca yapılması gerekir. Yönetmelik bir idari işlemdir. Yönetmelik hukuka aykırıdır. Hukuka aykırı olan bir yönetmeliğe uygun olsa da tesis edilen işlemin dayanağı olan düzenleyici işlemin hukuka aykırılığı bireysel işlemi de hukuka aykırı hâle getirir. Hukuka aykırı olan atama işlemi ilgilinin menfaatindedir. Yönetmelikteki hukuka aykırılık yoklukla ya da açık hatayla malul olmadığı gibi menfaat elde edecek bireyin iradesine bağlı olarak da hukuka aykırı hâle gelmemiştir. Başka bir ifade ile düzenleyici işlemin hukuka aykırılığı menfaati bulunan bireyin hilesi, ikrahı ya da yanıltıcı beyanı neticesinde ortaya çıkmamıştır. Hukuka aykırı atama işleminden yararlanma sekiz ay boyunca devam etmiştir. Bu veriler ışığında ilgili uyuşmazlık müesses durumun tüm unsurlarını ihtiva etmektedir ve normal şartlarda korunmalıdır. Ancak bu davada müesses durumun koruma

⁴² Boğaziçi Kanununun bir madde hükmünün Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinden sonra, boğaz içinde yapılan yapıların hukuki durumlarının istisari değerlendirilmesinde Danıştay üçlü bir yöntem belirlenmiştir. Üç yöntemden ikisinde Anayasa Mahkemesi iptal kararına kadar inşaatı tamamlanmış yapılar için kazanılmış hakkın korunmasına, iptal kararının yürürlüğe girmesinden sonra verilen ruhsatların ilgililerine korunmaya değer bir hak sağlamayacağına karar vermiştir. Müesses duruma ilişkin ortaya koyduğu üçüncü yöntemde ise, iptal kararının verildiği andan yürürlüğe girdiği ana kadar olan dönemde verilen ruhsatların hukuka aykırı olduğuna ancak hukuka aykırı işlemlerin dâhi subjektif sonuçlarının göz ardı edilemeyeceğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi kararlarının geçmişe yürümemesi kuralı idare mahkemesinin kararlarının geçmişe yürümesi kuralına göre farklı bir uygulama yapılmasını gerektirmiştir. Diğer taraftan sadece idarenin düzenleyici işlemlerine aykırılığın değil kanuna aykırılığın dahi korunabilecek bazı hukuki durumlar yaratması müesses durum açısından önemli bir örnektir, Danıştay 1. Dairesi, T. 19.12.1988, E. 1988/336, K. 1988/355, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

⁴³ Danıştay 5. Dairesi, T. 24.05.1999, E. 1988/4622, K. 1999/1685, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

görmemesinin tek nedeni ortada bir yargı kararının bulunmasıdır. Yargı kararının yerine getirilme zorunluluğu, yararlanma süresinin dava açılan durumlarda kararın kesinleşmesine kadar devam etmesi gerekliliği ve yargı kararlarının etkisizleştirilmemesi gerekliliği ilgili davada müesses durumun uygulanmaması sonucunu doğurmuştur. Diğer taraftan sekiz ay boyunca ilgili kişiye ödenen fazla meblağın ise alınamaması gerekir. Nitekim ücret çalışılan işin karşılığıdır. Atama işlemi iptal edilen kişi sekiz ay boyunca işgal ettiği makamın görevlerini yerine getirdiği için ücrete de hak kazanmıştır.

Tekrar ifade etmek gerekirse bu olayda müesses durum korumasından faydalanmasına izin verilmemesinin gerekçesi mahkeme kararlarını yerine getirme zorunluluğudur. Bu sebeple karara katılmaktayız. Aktarılan uyuşmazlıkla aynı tarihte karara bağlanan bir başka atama işlemine ilişkin uyuşmazlıkta benzer bir durum söz konusudur. Ancak bu olayda müesses durum sebebiyle atama işleminin geri alınmasının hukuka aykırı olduğuna hükmeden idare mahkemesinin kararı katılmadığımız bir gerekçeyle Danıştay tarafından bozulmuştur. Bu dava belirtilen usule uyulmaksızın yapılan atama işleminin 2,5 yıl sonra geri alınmasından kaynaklanmaktadır⁴⁴. Davacının inha koşuluna uyulmadan atanmasındaki şekil noksanlığının yok hükmünde sayılmaması ve ilgilinin hilesine bağlı olmaksızın ortaya çıkan atamanın hukuka aykırılığının olumsuz sonuçlarının iyiniyetli⁴⁵ davacıya yüklenmesi

⁴⁴ Danıştay 5. Dairesi, T. 22.04.1999, E. 1998/4336, K. 1999/1130, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

⁴⁵ Müesses durumların korunması için aranan şartlar arasında yer alan iyiniyet, en basit anlamda menfaat kazanacak bireyde bulunan mazur görülebilecek bir bilgisizlik durumudur. Tek ders sınavına iki dersten birden giren öğrenciye bu derslerden başarılı olmasına rağmen diploma verilmemiştir. Açılan davada Danıştay “*idarelerin hatalı işlemlerini kabul edilebilir bir süre içinde veya kişilerin idareyi yanıltmaları sonucunda hatalı bir işlemin yapılması halinde geri alabilecekleri idare hukukunun genel ilkelerindedir. Dava konusu olayda ise davacının iki dersten birden tek ders sınavına girmesinde kusurunun olmadığı, idareyi yanıltmadığı yanlış uygulamanın davacının aktarma ile geldiği okul müdürlüğünün tek ders uygulaması konusundaki yorumundan kaynaklandığı anlaşılmalı, idare hukukunun genel ilkelerine ve hakkaniyete uygun bulunmayan işlemin iptaline*” karar verilmiştir. Danıştay 8. Dairesi, T. 03.05.1983, E. 1982/817, K. 1983/945, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018; Bu davada hukuka aykırı bir işlemde kaynaklanan müesses durumun korunmasına karar verilmiştir. Tek ders sınavına iki dersi bulunan öğrencinin alınmasını kanunun yorumlanma farkından kaynaklandığını düşünen Danıştay açık hatanın bulunmadığına karar vermiştir. Kararda ilgili öğrenci açısından iyiniyetli olup olmadığının bir tahlili yapılmamıştır. Okul müdürünün ilgili kuralın nasıl uygulandığı yönündeki bilgisizliği ve kendi yorumu işlemi açık hata olmaktan çıkarmıştır. Ancak tek ders sınavına iki dersi olmasına rağmen alınan öğrenci-

idari istikrar ilkesi gereğince hatalı olmuştur. Diğer taraftan Danıştay bu davaya müesses durum perspektifinden yaklaşmamış davayı kazanılmış hak temelinde incelenmiştir. Hukuka aykırı durumların kazanılmış hakka müsaait olmadığı gerekçesiyle verdiği karar bu sebeple hukuku uygun olmakla birlikte müesses durumu göz ardı edip karar vermesi hukuken hatalı olmuştur. Söz konusu uyuşmazlıkta bir mahkeme kararını yerine getirmek zorunda olmayan idarenin tüm şartlarını taşıyan müesses durumu koruması gerekirdi.

Danıştay diğer yüksek mahkemelerin aksine müesses durumun tanımını yapmaktan kaçınmıştır. Danıştay genellikle müesses durumun işlemin geri alınmasında hususunda ortaya çıktığını ve kavramın idari istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleri ile olan bağlantısına dikkat çekmiştir⁴⁶.

nin iyiniyetli olup olmadığı araştırılmamıştır. İşlemden menfaat elde edecek kişinin yaşı, ilgi kuralı örgün öğretim yapmayan öğrencinin bilemeyecek olması gibi bir durumun tespiti öğrenciyi iyiniyetli kılabildi.

⁴⁶ Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, T. 22.12.1973, E. 1968/8, K. 1973/14: “*Gerek Türk gerek yabancı doktrinde gerekse yargı kararlarında geri alma işleminin, idari işlemlerin geriye yürümezliği prensibine istisna getirdiği, bu prensibin kazanılmış haklarla müesses durumları korumak ve hukuki münasebetlerde istikrar sağlamak ihtiyaç ve zaruretiden doğduğu, ancak hukuka uygunluğu yerine getirmenin de bir hukuk kuralı olduğuna göre sakat tasarrufların geri alınarak hukuka uygunluğu sağlamanın da bir zorunluluk olduğundan bahsedilmiş, aynı zamanda toplumda istikrar ve güvenlik sağlamanın da hukukun amacı olduğu açıklanmıştır. Bütün bu prensipler göz önüne alınarak istikrar prensibinin ağırlık kazanması sonucu dava açma süresi ve zaman aşımı müessesesi ortaya çıkmış bulunmaktadır, iptal davası açmak için şahıslara belirli bir süre verilip bu sürenin geçmesi halinde idari tasarruf sakat olsa dahi yapay bir sıhhat kazanır duruma girdiğine göre, yine sakat bir idari tasarrufun geri alınması için iptal davası açma süresine denk bir sürenin tanınması fikri Fransa’da gerek doktrinde gerek Fransız Danıştay’ında genellikle kabul edilmiştir*”. www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018; Danıştay’ın müesses durum kavramına ilişkin kararları için bkz. Danıştay 1. Dairesi, T. 22.01.1996, E. 1995/243, K. 1996/17: “*yanlış idari işlemlerden dolayı, kişi yararına hak veya korunması gereken yerleşmiş (müesses) bir durum doğmuş ise, idari işlemlerin ancak iptal davası süresi içinde geri alınabileceği, bu sürenin geçmiş olması halinde idare için de işlemin kesinleşmiş sayılacağı ve idarenin ancak, kişinin gerçek dışı beyan ve hilesinin yanlış işlem tesisine neden olduğu hallerde yanlış işlemi süre şartına bağlı kalmaksızın geri alabileceği yolunda görüş verildiği belirtilmektedir*”; Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, T. 22.12.1973, E. 1968/8, K. 1973/14; Danıştay 10. Dairesi, T. 06.06.1994, E. 1993/1664, K. 1994/2554: “*müesses bir hukuki durum nedeniyle kişilerin elde ettikleri hakların hukuki durumunu kaldıran tebliğin yayımı tarihinden önceye götürülmesinin idari istikrar ilkesine aykırı olacağı...*”; Danıştay 5. Dairesi, T. 26.06.2002, E. 1999/769, K. 2002/3004; Danıştay 8. Dairesi, T. 10.10.2001, E. 2000/278, K. 2001/4269; Danıştay 8. Dairesi, T. 13.11.2002, E. 2002/20, K. 2002/5242; Danıştay 13. Dairesi, T. 25.12.2007, E. 2006/2736, K. 2007/9336; Danıştay 13. Dairesi,

Hukuka aykırı işlemlerin uzun bir süre boyunca yürürlükte kalması⁴⁷, işlemde etkilenen kişiler açısından bir beklentinin oluşmasına neden olabilir. Müesses durumlar genellikle bu sorunu çözmektedir⁴⁸. Hatta hukuka aykırı bir işlemde dolayı ilgili bireye yönelik daha sonradan hukuka uygun olarak başka işlemler tesis edilmişse, hukuka aykırı işlemin geri alma suretiyle hukuk âleminden silinemeyeceği ifade edilebilir⁴⁹. Diğer taraftan menfaat doğuran hukuka aykırı bir işlemin hukuk dünyasından silinmesinin ancak bu işleme yönelik dava açma süresi içinde mümkün olabileceğini de gözden kaçırmamak gerekir⁵⁰.

T. 25.12.2007, E. 2006/2732, K. 2007/9332; Danıştay 10. Dairesi, T. 06.02.2007, E. 2003/5593, K. 2007/294; Danıştay 8. Dairesi, T. 16.02.2011, E. 2008/2662, K. 2011/956; Danıştay 5. Dairesi, T. 28.02.2013, E. 2010/7946, K. 2013/1495; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi, T. 10.03.2005, E. 2004/457, K. 2005/408; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 19.02.2003, E. 2002/482, K. 2003/132; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1. Dairesi, T. 28.05.2002, E. 2002/171, K. 2002/870; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1. Dairesi, T. 26.01.1999, E. 1998/650, K. 1999/132; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, T. 02.07.1997, E. 1997/9, K. 1997/622; Anayasa Mahkemesi, T. 24.05.1988, E. 1988/11, K. 1988/11, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

⁴⁷ Danıştay, “*yasaya aykırı olan bir işlemin bile üzerinden belli bir süre geçtikten sonra yarattığı hukuki sonuçların korunmasını idarede istikrar prensibinin gereği*” olduğuna karar vermiştir, Danıştay 10. Dairesi, K. 1985/10, akt. **Oğurlu**, s. 192.

⁴⁸ **Oğurlu**, s. 246; Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, T. 14.04.2011, E. 2007/1957, K. 2011/421: “*Kural olarak; idareler, hukuka uygun işlem tesis etmek, işlemlerindeki hukuka aykırılıkları düzeltmek, bu tür işlemlerle ortaya çıkan hukuk ihlallerini ortadan kaldırarak hukuka uygun bir düzen sağlamak zorundadırlar. Genel kural böyle olmakla birlikte, hukuka aykırı bir işlemin uygulanması suretiyle elde edilen bazı kazanımların bir yandan zaman zaman içinde bu yolla idarede sağlanmış olan istikrarın ve kamu düzeninin bozulmaması amacı ile, öte yandan belli bir süre kesintisiz uygulanmak suretiyle ilgili kişinin statüsünün ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüş olduğu hususu gözönüne alınarak, yargı kararları ile korunduğu da bir gerçektir*”, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

⁴⁹ **Günday**, Metin: İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 2013, s. 163; **Oğurlu**, s. 192.

⁵⁰ Fransız hukukunda dava açma süresi özel bir düzenleme olmadığı takdirde kararın ilgisine tebliğinden itibaren iki aydır. “Dokunulmazlık [*intangibilité*]” ilkesi bu sebeple önemli ölçüde yasal kesinlik sağlamaktadır, **Schönberg**, Søren J.: Legitimate Expectations in Administrative Law, New York, 2000, s. 93; “*Tam hukuki güven, muhtemelen hukuka aykırı olan idari veya yargısal bir karara, itiraz süresinin dolmasının ardından bireyin itirazda bulunamamasına benzer şekilde, bu kararları ilgili makam tarafından da bu sürenin sonunda değiştirilemez ve iptal edilemez kılmaktır. Bu yolu Avusturya'nın yanında Fransa hukuku da izler. Ancak burada olay, herhangi bir hak tanıyan idari kararlarla sınırlıdır. Alman bakış açısıyla ise böyle iki taraflı bağla-*

Hukuka aykırı işlemlerin kaldırılması kural olarak her zaman mümkündür. Hukuka uymak zorunda olan idarenin hukuka aykırı tasarruflarını kaldırması da bir görevin yerine getirilmesidir. Ancak hukuka aykırı işlemlerden menfaat elde eden kötüniyetli olmayan bireylerin durumlarının da gözötilmesi gerekir. Kamu yararı, kamu düzeni gibi sebeplerin ağır basması durumunda işlem yürürlükten kaldırılmakla birlikte işlemin yürürlükte kaldığı süre boyunca ilgisine sağladığı menfaatler korunmalıdır⁵¹. Hukuka aykırı işlemlerin kamu yararının sağlanması adına geri alınmasında, hukuka aykırı işlemde faydalanan kişinin hukuka aykırılığın oluşmasında bir kusuru yoksa idarenin işlemin korunmamasından kaynaklanan zararı karşılaması hakkaniyetin bir gereğidir. Başka bir ifadeyle idarenin kendi hatasından kaynaklanan hukuka aykırı işlemlerde müesses durum korunmalıdır. Ancak kamu düzeninin müesses durumun korunmasına müsaade etmemesi halinde işlemde menfaat elde eden bireyin zararı da karşılanmalıdır⁵².

SONUÇ

Bireyin idari bir karara yönelik güveninin boşa çıkarılması hukuk devletine olan itimadı zayıflatır. Hukuka aykırı bir kararın korunması da idarenin yetki alanı dışında karar vermesinin temelini oluşturur ve idarenin kanuniliği ilkesinin ihlaline yol açar. İşte bu durumda idarenin hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin geçersiz sayılması gerekir. Ancak bu geçersiz sayılma işleminde bireyin devlete olan güveninin de sarsılmaması gerekir. Başka bir ifadeyle, hukuka aykırı işlemlere güvenen iyiniyetli insanların çaresiz bırakılmamalıdır. Ancak bu öneri, kamu yararının yok sayılması gerektiği ve iyiniyetli bireylerin çıkarlarının idari makamın hatası yüzünden kamu yararına üstün gelmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir.

---

*yticılık oluşabilmesi için, idari kararın bir mahkeme kararı gibi geçmişe yönelik bir durumla ilgili hukuki uzlaşma sağlaması ve yasalarla düzenlenmiş bir süreçte benzer şekilde hukuki açıdan doğruluk güvencesi de içermesi önkoşuldur”, Bullinger, Martin: “Vertrauensschutz im deutschen Verwaltungsrecht in historisch-kritischer Sicht”, *Juristen Zeitung*, 01.10.1999, s. 911.*

⁵¹ **Akyılmaz/Sezginer/Kaya**, s. 429-430.

⁵² Danıştay 6. Dairesi, T. 27.09.1972, E. 1971/157, K. 1972/2693: “İmar Yönetmeliğine göre ise bu yol üzerinde ancak 4 katlı ve 12.50 metre yüksekliğinde inşaata müsaade edilebilir. Halbuki sehven tasdik edilen inşaat ruhsatının 6ncı kat ve çatı yüksekliğinin üstünde bulunmaktadır...İdari makamlar kanuna aykırı olarak verdikleri kararları geri alabilirler. Ancak ilgililerin geri alma tasarrufu yüzünden doğan zararları da tazminle mükelleftirler”, www.uyap.gov.tr, e.t. 06.03.2018.

Bireyin kötünietli olmadan işlemin hukukiliğine güvendiği ve bu güvene bağlı olarak o işleme karşı öngörülen dava açma süresi kadar yararlanmasının gerçekleştiği durumlarda, hukuka aykırı olan işlemin (hile, ikrah, açık hata ve yoklukla sakat işlemler hariç) hukuk dünyasından silinmesinin ancak bireyin menfaatine olacak şekilde koruma sağlanmasıyla mümkün olması durumuna müesses durum denir. Müesses durum hukuki istikrarın ve devlete olan güvenin korunmasının bir gereğidir.

Buraya kadar aktarılanlardan, müesses durumun unsurları şunlardır⁵³:

- i. Bireysel nitelikte idari bir işlemin varlığı gerekir.
- ii. Bu idari işlem hukuka aykırı olmalıdır.
- iii. Hukuka aykırılık hile, ikrah, yanıltıcı beyan, açık hata ve yoklukta kaynaklanmamalıdır.
- iv. Hukuka aykırı işlem geri alma, kaldırma, değiştirme ve düzeltme işlemleri ile hukuk âleminde silinmelidir.
- v. İdare hukuk âleminde silme tasarrufunu kendi iradesi doğrultusunda yapmalı, hukuka aykırı işlemin hukuk âleminde silinmesi bir mahkeme kararının yerine getirilmesini sağlamak amacıyla yapılmamalıdır.
- vi. Bireyin idari işlemde kaynaklanan bir menfaati bulunmalıdır.
- vii. Menfaat elde edecek birey kötünietli olmamalıdır.
- viii. Bireyin işlemde yararlanma süresi en az o işleme karşı öngörülen dava açma süresi kadar olmalıdır.
- ix. İşlemin hukuk âleminde silinmesi, idari istikrar ve hukuki güvenlik ilkelerini zedelemelidir.
- x. Hukuka aykırı işlemin varlığını sürdürmesi kamu düzenini bozmalıdır.
- xi. Hukuka aykırı işlemde kaynaklanan parasal haklar muhakkak korunmalı, parasal haklar dışındaki diğer kazanımlar kamu düzenini bozmadığı sürece korunmalı, kamu düzenini sarsacak diğer kazanımlar ise tazminat ödenmek suretiyle karşılanmalıdır.

⁵³ Oğurlu, s. 200; Sancakdar/Us/Kasapoğlu Turhan/Önüt/Seyhan, s. 324-325.

KAYNAKLAR

- Akbulut**, Emre: Türk İdare Hukukunda Kanunî İdare İlkesi, İstanbul, 2013.
- Aksoylu**, Özge: “Yargıcın Bakış Açısıyla İdare Hukukunda “Kazanılmış Hak” Kavramı”, Yıldızhan Yayla’ya Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Armağan Serisi 4, İstanbul, 2003, s. 65-82.
- Akyılmaz**, Bahtiyar/**Sezginer**, Murat/**Kaya**, Cemil: Türk İdare Hukuku, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara, 2018.
- Altındağ**, Halil, Yürürlükte Olan Yasalara ve İdari Düzenleyici İşlemlere Güvenden Kaynaklanan Haklı Beklenti Kavramı ve Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Bereket**, Zuhal: Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay, Ankara, 1996.
- Bullinger**, Martin: “Vertrauensschutz im deutschen Verwaltungsrecht in historisch-kritischer Sicht”, Juristen Zeitung, 01.10.1999, s. 905-913.
- Çağlayan**, Ramazan: İdare Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2017.
- Duran**, Lûtfi: “İdari İşlem Niteliğinde Yargı Kararıyla Vergi Davalarının Çözümü (II)”, Amme İdaresi Dergisi, 1988, C. 21, S. 1, s. 3-17.
- Duran**, Lûtfi: İdare Hukuku Meseleleri, Gözden Geçirilmiş İlaveli Yayın, İstanbul, 1964.
- Gökyurt**, Fatih: İdare Hukukunda Kazanılmış Hak ve Müesses Durum, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- Gözübüyük**, A. Şeref/**Tan**, Turgut: İdare Hukuku Genel Esaslar, C. 1, Güncelleştirilmiş 8. Bası, Ankara, 2011.
- Günday**, Metin: İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, 2013.
- Kaplan**, Gürsel: “İdari Yargılama Hukukunda Usulü Kazanılmış Hak”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 76, 2008, s. 231-228.
- Ogan**, Mehmet Ali: “Kazanılmış Hak Sorunu”, Ankara Barosu Dergisi, 1976, S. 4, s. 636-638.
- Oğurlu**, Yücel: İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu, Ankara, 2003.
- Onar**, Siddık Sami: İdare Hukukunun Umumî Esasları, C. 1, B. 3, İstanbul, 1966.

- Özay**, İl Han: *Günişığında Yönetim*, İstanbul, 1986.
- Özcan**, Nur: *Avrupa Toplulukları Adalet Divanı Kararları Işığında Haklı Beklenti İlkesi*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- Özgüven**, A. Volkan: *Türk Vergi Hukukunda Geriye Yürümezlik İlkesi*, Ankara, 2007.
- Sancakdar**, Oğuz/Us, Eser/**Kasapoğlu Turhan**, Mine/**Önüt**, Lale Burcu/**Seyhan**, Serkan: *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Ankara, 2018.
- Schönberg**, Søren J.: *Legitimate Expectations in Administrative Law*, New York, 2000.
- Sever**, D. Çiğdem: *Danıştay Kararları Işığında İdare Hukukunda Kazanılmış Haklar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- Tan**, Turgut: *İdare Hukuku*, Güncelleştirilmiş 4. Bası, Ankara, 2015.

